

Te Paremata.

TE WAHI I PA MAI AI KI TE IWI MAORI.

Na Hon. A. T. Ngata, M.A., L.L.B., M.P.

No te 6 o nga ra o Pepuere, 1840, ka hangaia te Tiriti o Waitangi i waenganui i te Kuini o Ingarangi, ko Kapene Wiremu Hopihona nei tona mangai, me te iwi Maori, ko nga Rangatira e 512 na ratau nei i waitohu a ratau tohu ki nga kape o taua Tiriti, nga mangai o te Iwi Maori. Kua whakamaramatia i te tatai korero mo te Tiriti, kua panuitia nei i era marama ki ta tatau pepa, nga tikanga o ia rarangi, o ia rarangi o taua Tiriti. I kiia i reira na te rarangi tuatahi i tapae ki te Kuini te Kawanatanga, te mana rangatira te mana hanga ture: a ko tona tinana e tu nei ko te Paremata. Na, ko tenei tatai korero e whai ake nei mo te Paremata, mo tona ti-matanga mai, mo te urunga o te Iwi Maori ki roto ki te Paremata, mo nga Minita i whakaturia o ia Kawana-tanga hei Minita mo te Taha Maori.

I muri tata iho o te whakaotinga o te Tiriti o Waitangi, ara, i te 21 o nga ra o Mei, 1840, ka puta te panui (Proclamation) a Kapene Hopihona i tuhia ki Pewhairangi, e whakaatu ana "ki nga tangata katoa kua taka te mana me te rangatiratanga o Aotearoa kia Kuini Wikitoria me ana uri mo ake tonu atu" i raro i te Tiriti o Waitangi. Kaore tenei i pa ki te Waipounamu, ki nga motu ranei e piri ana ki tera motu. Ehara i te Tiriti ena i whakataka ki raro ki te mana o Ingarangi, engari i kiia he whenua kite hou era, a uhia ana taua mana ki runga.

Na, ka tau nei te mana, ara, te Kawanatanga o te Kuini ki runga ki enei motu, ka timata te pakeha ki te hanga tinana, e kitea ai te kai-pupuri, te kai-whaka-haere, te kai-whakau i taua mana. I te tuatahi i te Kawana anake te mana, me tana Kaunihera hei tohutohu i a ia. No te 10 o nga ra o Maehe 1848 ka wahia kia rua nga takiwa o Nui Tireni ko te Tai-whakararo (New Ulster), ko te Tai-whakarunga tae atu ki te Waipounamu (New Munster). Ko te rohe tapahi i te ngutuawa o Patea ka rere tika ki te tai-rawhiti. He Kawana-raro to ia takiwa me tana Kaunihera, ko te Kawana nui ia te tino Kawana o ia takiwa, o ia takiwa. I tena wa kaore